

Områdesnämnden för humanvetenskap

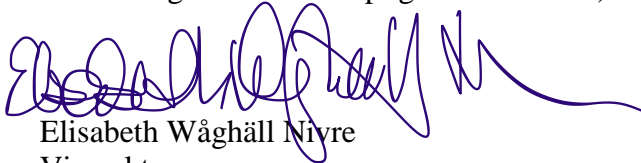
Elisabeth Wåghäll Nivre
Vicerektor

Yttrande över promemorian Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)

Områdesnämnden för humanvetenskap vid Stockholms universitet har ombetts inkomma med synpunkter på rubricerad remiss. Denna har remitterats till Juridiska fakulteten och Samhällsvetenskapliga fakulteten. Yttranden har inkommit från båda fakulteterna. De redovisas i bifogade bilagor och utgör områdesnämndens svar.

Bilagor:

- Juridiska fakultetens remissvar (Juridiska institutionen)
- Samhällsvetenskapliga fakultetens remissvar (Psykologiska institutionen och Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen)

Elisabeth Wåghäll Nivre
Vicerektor

Catharina Sitte Durling
Fakultetskanslichef

Stockholms
universitet

2020-11-03

Yttrande över Remiss "Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång" (Ds 2020:16).

Psykologiska institutionen är positiv till föreslagna bestämmelsen och anser att åtgärderna kan bidra till att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i s.k. skyddat boende tillsammans med en av vårdnadshavarna. Resultat från bland annat A. Forsells forskning (2016) stödjer vikten av den kontinuerliga individuella bedömningen av barnets perspektiv.

Barnrättsperspektivet innebär i praktiken också ett behov att i lagstiftning möjliggöra en omedelbar placering i skyddat boende. Sammanfattningsvis är institutionen positiv till att insatsen skyddat boende ska regleras, definieras samt att skyddat boende ska vara tillståndspliktigt och omfattas av nya kvalitetskrav.

Genomgående är skälen i remissen väl motiverat vad gäller förslag på ändringar och kompletteringar rörande omedelbar placering. Institutionen har dock synpunkter vad gäller beskrivningen av öppenvårdsinsatser. Innehållet i insatsen skyddat boende är bristfälligt beskrivet och motiverat. En konklusion utifrån aktuell kunskap saknas om hur psykisk ohälsa hos barn kan förebyggas. I SBU:s rekommendationer kan insatser som redan är etablerade lokalt användas i avvaktan på bättre kunskap om effekten av dem följs upp samtidigt. Trappan nämns i remissen som en idag vanlig förekommande öppenvårdsinsats. Det framgår ej i remissen att det idag saknas kontrollerade studier av Trappan och att SBU (2010) i sin systematiska kunskapsöversikt graderar det vetenskapliga underlaget som otillräckligt för bedömning av insatsens effekter. Ett förtydligande vad gäller beskrivning och motivering av innehåll i insatsen skyddat boende rekommenderas.

Referenser:

Forssell, A. (2016). Better safe than sorry? Quantitative and qualitative aspects of child-father relationship after parental separation in cases involving intimate partner violence (PhD dissertation). Örebro University, Örebro.

SBU. Program för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. En systematisk litteraturoversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2010. SBU-rapport nr 202. ISBN 978-91-85413-38-6.

Anna Mautner

Leg psykolog, Leg psykoterapeut

Adjungerad lärare Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet

anna.mautner@psychology.su.se

Remissyttrande från Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet: Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boenden – förslag till bestämmelser rörande bl. a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (BUV) har fått i uppdrag att lämna synpunkter på promemorian som kompletterar betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112), främst gällande förslag att ge socialnämnden möjlighet att omedelbart placera barn tillsammans med en av vårdnadshavarna på skyddat boende, även när den andra vårdnadshavaren inte samtycker till det, samt följdändringar om sekretess och barnets rätt till skola. På institutionen bedrivs undervisning och forskning inom barn- och ungdomsvetenskap, förskoledidaktik, barnkultur och fritidspedagogik. Inom barn- och ungdomsvetenskaplig forskning är barns och ungas egna perspektiv, positioner och handlingsutrymme i fokus – inte minst gällande barn och unga i olika slags utsatta livssituationer.

Sammanfattning

BUV stödjer betänkandets och promemorians grundläggande utgångspunkter att barns status som rättighetsbärare behöver stärkas. BUV är positiva till att barns placering i skyddat boende blir ett individuellt beslut och att barnets rättigheter tydliggörs, istället för att barn enligt nuvarande ordning endast är medföljande till den skyddssökande föräldern (oftast modern) på ett oreglerat sätt. Vi delar i synnerhet uppfattningen att det är ett allvarligt problem att dessa barns rätt till förskola och skola idag inte alltid tillgodoses. Däremot avstryker BUV det tredje stycket i förslaget om ändring av lagen om särskilda bestämmelser för vård av unga gällande förutsättningar för omedelbar placering i skyddat boende, enligt vilket omedelbar placering föreslås få pågå under högst fyra veckor från det att beslut fattas. BUV vill betona vikten av att stärka våldsutsatta barns rätt till skydd, stöd och återhämtning från våld, och vi menar att tidsgränsen om fyra veckor är snävt tilltagen.

Promemorians förslag

1. Ändring i föräldrabalken för att ge socialnämnden möjlighet att fatta beslut om omedelbar placering i skyddat boende, samt motsvarande möjlighet ifråga om val eller byte av förskola och skola med anledning av placering i skyddat boende.

BUV tillstyrker förslaget. När en vårdnadshavare får beslut om placering på skyddat boende torde det dock i de allra flesta fall vara rimligt att anta att också den skyddsökandes barn är i behov av samma skydd. Barnets bästa bör i dessa situationer därför i regel vara att placeras tillsammans med den placerade föräldern. Endast i undantagsfall och efter en ordentlig risk- och trygghetsbedömning där barnets egen vilja särskilt beaktas bör barn i dessa situationer nekas plats på skyddat boende, om en av vårdnadshavarna placeras. BUV vill således gå

längre än promemorian avseende att stärka barnets rätt till skydd även i de fall den andra vårdnadshavaren motsätter sig att barnet placeras.

2. Ändring i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar för att en lagfaren domare i förvaltningsrätten ensam ska vara domför i mål om omedelbar placering, på samma sätt som i mål om omedelbart omhändertagande.

BUV har inget att erinra om förslaget.

3. Ändring i lagen om särskilda bestämmelser för vård av unga gällande förutsättningar för omedelbar placering i skyddat boende.

BUV stödjer förslagets första och andra stycken, om att socialnämnden ska ges möjlighet att fatta beslut om omedelbar placering utan samtycke från den andra vårdnadshavaren, men att barnets samtycke ska krävas i de fall barnet fyllt 15 år. Även här vill dock BUV gå längre i det att vi ansluter oss till det skifte i syn på barns delaktighet som vissa barnrättsexperter (Leviner 2019) föreslår, till självbestämmande som huvudregel inom barnskydd. Även yngre barn bör enligt vårt synsätt ges större möjlighet att få sin vilja beaktad i dessa ärenden.

BUV avstyrker dock förslagets tredje stycke, enligt vilket omedelbar placering föreslås få pågå under högst fyra veckor från det att beslut fattas. Enligt promemorian ska den andra vårdnadshavarens (i regel en våldsutövande fader) samtycke krävas för placering längre än fyra veckor. Vi ställer oss frågande till hur detta förslag avser att stärka våldsutsatta barns rätt till skydd, stöd och återhämtning från våld. Snarare är vår mening att barns rätt kraftigt begränsas genom en sådan bestämmelse, i synnerhet avseende den placerade vårdnadshavarens (i regel en våldsutsatt moder) möjligheter att finna en mer långsiktig trygghet för sig och barnen. Fyra veckor är i de flesta fall en otillräcklig tid att hitta nytt boende och ordna med annat praktiskt för att ta sig ur en relation som präglas av våld. Separationen från en våldsam partner är en kritisk fas, då hot och våld ofta accelererar och risken för dödligt våld mot kvinnor är som störst.

En våldsutövande vårdnadshavare bör inte ges möjlighet att förhindra skyddat boende eller andra stödinsatser för barnet genom att inte lämna samtycke. Här kan det vara värt att påminna om att i socialnämndens överväganden ska inte straffrättslig logik med bevis bortom varje rimligt tvivel tillämpas, utan en bedömning om barnets bästa och risken att barnet kan fara illa vara styrande.

Från forskning och organisationer som BRIS, Barnombudsmannen och Rädda Barnen vet vi att många barn som utsatts eller exponerats för våld lever i stor utsatthet och rädsla till följd av myndigheters beslut, familjerättsliga och andra rättsliga processer som inte resulterat i skydd och stöd, utan tvärtom i en ökad utsatthet.

BUV ser inte att problemet skulle vara att för många barn idag ges plats i skyddat boende utan att behov föreligger, utan tvärtom att våldsutsatta barn idag ges otillräckligt skydd, stöd och delaktighet i beslut med avgörande konsekvenser för deras liv. Promemorians förslag om att på detta sätt höja trösklarna för att få plats på skyddat boende saknar grund och kan väntas leda till att färre både söker och beviljas skydd. Om valet för en våldsutsatt moder står mellan att lämna barn ensamma hos förövaren i de fall hon men inte barnet (eller alla syskon i de fall

hon har flera barn) får placering eller att själv stanna kvar hos honom med barnet kan det antas att hon i många fall väljer att inte söka skydd och därmed blir kvar i en fortsatt våldsutsatthet.

4. Ändring av lagen om stöd till vissa funktionshindrade, gällande utökat ansvar gentemot en person som är placerad i skyddat boende i en kommun till följd av kommunens beslut.

BUV har inget att erinra om förslaget.

5. Ändring i socialtjänstlagen så att skyddade boenden blir tillståndspliktiga på samma sätt som stödboenden och hem för vård och boende. Tillstånd söks hos Inspektionen för vård och omsorg.

BUV tillstyrker förslaget. Dock anser vi att alla skyddade boenden inte behöver ha samma höga säkerhetskrav gällande exempelvis skalskydd och personal på plats dygnet runt. Vad gäller kvalitetskrav är ett rimligt grundkrav att det finns en särskilt ansvarig för barnen på boendet. Vidare att all personal har grundläggande kunskap om partnervåld och mäns våld mot kvinnor och barn. Vår rekommendation är att kraven för tillstånd utformas i nära dialog med de aktörer som driver skyddade boenden idag, inte minst kvinnojourerna som har längst erfarenhet av detta i Sverige.

6. Ändring i offentlighets- och sekretesslagen, om att inskränka meddelarfriheten beträffande beslut om omedelbar placering.

BUV har inget att erinra om förslaget.

7. Ändring i skollagen för att stärka rätten till utbildning i kommunen eller regionen för placerade elever, på motsvarande sätt som för elev som vistas i hem för vård och boende.

BUV tillstyrker förslaget. Fungerande skolgång är en viktig skyddsfaktor för barn i utsatta livssituationer och vi ser allvarligt på att många barn i skyddade boenden inte kan gå i skolan. Vi ser också att barns rätt till förskola behöver stärkas. I vissa skyddade boenden erbjuds förskola, men detta kan utökas. Barns erfarenheter av att bo på skyddade boenden är ett relativt utforskat forskningsområde. Utifrån det vi vet är en sådan vistelse för många en påfrestande upplevelse, även om det innebär ett tillfälligt skydd och möjligheter till visst stöd och återhämtning. Att inte kunna gå i skolan gör situationen på boendet sämre än den skulle behöva vara, för både barn och vuxna på boendet. Utifrån en aktuell rapport av BRIS i samarbete med forskare vid Tema Barn, Linköpings universitet, framkommer i djupintervjuer med barn på skyddade boenden bland annat att de behöver bli sedda och lyssnade på utifrån sin individuella situation, önskar att mamma får hjälp så att hon inte behöver gå tillbaka till förövaren och att de själva ska få fler möjligheter till aktiviteter på boendet.

Linnéa Bruno, lektor

Anna G. Franzén, lektor

Stockholms
universitet

Dnr SU FV-1.1.3-2754-20

2020-11-03

Tina Sjöberg
Stockholms universitet

Områdesnämnden för humanvetenskap

Yttrande över promemorian **Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)**

Samhällsvetenskapliga fakulteten har erbjudits att inkomma med ett yttrande till Områdesnämnden för humanvetenskap över promemorian *Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)*.

Remissen har besvarats av Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen och Psykologiska institutionen. Institutionernas yttranden bifogas här och utgör i sin helhet Samhällsvetenskapliga fakultetens remissvar.

Detta beslut har fattats av dekanus Astri Muren och föredragande har varit handläggare Tina Sjöberg.

Astri Muren
Dekanus

Tina Sjöberg
Handläggare

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden

Remissyttrande från Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet: Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boenden – förslag till bestämmelser rörande bl. a. omedelbar placering, sekretess och skolgång (Ds 2020:16)

Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen (BUV) har fått i uppdrag att lämna synpunkter på promemorian som kompletterar betänkandet Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112), främst gällande förslag att ge socialnämnden möjlighet att omedelbart placera barn tillsammans med en av vårdnadshavarna på skyddat boende, även när den andra vårdnadshavaren inte samtycker till det, samt följdändringar om sekretess och barnets rätt till skola. På institutionen bedrivs undervisning och forskning inom barn- och ungdomsvetenskap, förskoledidaktik, barnkultur och fritidspedagogik. Inom barn- och ungdomsvetenskaplig forskning är barns och ungas egna perspektiv, positioner och handlingsutrymme i fokus – inte minst gällande barn och unga i olika slags utsatta livssituationer.

Sammanfattning

BUV stödjer betänkandets och promemorians grundläggande utgångspunkter att barns status som rättighetsbärare behöver stärkas. BUV är positiva till att barns placering i skyddat boende blir ett individuellt beslut och att barnets rättigheter tydliggörs, istället för att barn enligt nuvarande ordning endast är medföljande till den skyddsökande föräldern (oftast modern) på ett oreglerat sätt. Vi delar i synnerhet uppfattningen att det är ett allvarligt problem att dessa barns rätt till förskola och skola idag inte alltid tillgodoses. Däremot avstryker BUV det tredje stycket i förslaget om ändring av lagen om särskilda bestämmelser för vård av unga gällande förutsättningar för omedelbar placering i skyddat boende, enligt vilket omedelbar placering föreslås få pågå under högst fyra veckor från det att beslut fattas. BUV vill betona vikten av att stärka våldsutsatta barns rätt till skydd, stöd och återhämtning från våld, och vi menar att tidsgränsen om fyra veckor är snävt tilltagen.

Promemorians förslag

1. Ändring i föräldrabalken för att ge socialnämnden möjlighet att fatta beslut om omedelbar placering i skyddat boende, samt motsvarande möjlighet ifråga om val eller byte av förskola och skola med anledning av placering i skyddat boende.

BUV tillstyrker förslaget. När en vårdnadshavare får beslut om placering på skyddat boende torde det dock i de allra flesta fall vara rimligt att anta att också den skyddsökandes barn är i behov av samma skydd. Barnets bästa bör i dessa situationer därför i regel vara att placeras tillsammans med den placerade föräldern. Endast i undantagsfall och efter en ordentlig risk- och trygghetsbedömning där barnets egen vilja särskilt beaktas bör barn i dessa situationer nekas plats på skyddat boende, om en av vårdnadshavarna placeras. BUV vill således gå

längre än promemorian avseende att stärka barnets rätt till skydd även i de fall den andra vårdnadshavaren motsätter sig att barnet placeras.

2. Ändring i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar för att en lagfaren domare i förvaltningsrätten ensam ska vara domför i mål om omedelbar placering, på samma sätt som i mål om omedelbart omhändertagande.

BUV har inget att erinra om förslaget.

3. Ändring i lagen om särskilda bestämmelser för vård av unga gällande förutsättningar för omedelbar placering i skyddat boende.

BUV stödjer förslagets första och andra stycken, om att socialnämnden ska ges möjlighet att fatta beslut om omedelbar placering utan samtycke från den andra vårdnadshavaren, men att barnets samtycke ska krävas i de fall barnet fyllt 15 år. Även här vill dock BUV gå längre i det att vi ansluter oss till det skifte i syn på barns delaktighet som vissa barnrättsexperter (Leviner 2019) föreslår, till självbestämmande som huvudregel inom barnskydd. Även yngre barn bör enligt vårt synsätt ges större möjlighet att få sin vilja beaktad i dessa ärenden.

BUV avstyrker dock förslagets tredje stycke, enligt vilket omedelbar placering föreslås få pågå under högst fyra veckor från det att beslut fattas. Enligt promemorian ska den andra vårdnadshavarens (i regel en våldsutövande fader) samtycke krävas för placering längre än fyra veckor. Vi ställer oss frågande till hur detta förslag avser att stärka våldsutsatta barns rätt till skydd, stöd och återhämtning från våld. Snarare är vår mening att barns rätt kraftigt begränsas genom en sådan bestämmelse, i synnerhet avseende den placerade vårdnadshavarens (i regel en våldsutsatt moder) möjligheter att finna en mer långsiktig trygghet för sig och barnen. Fyra veckor är i de flesta fall en otillräcklig tid att hitta nytt boende och ordna med annat praktiskt för att ta sig ur en relation som präglas av våld. Separationen från en våldsam partner är en kritisk fas, då hot och våld ofta accelererar och risken för dödligt våld mot kvinnor är som störst.

En våldsutövande vårdnadshavare bör inte ges möjlighet att förhindra skyddat boende eller andra stödinsatser för barnet genom att inte lämna samtycke. Här kan det vara värt att påminna om att i socialnämndens överväganden ska inte straffrättslig logik med bevis bortom varje rimligt tvivel tillämpas, utan en bedömning om barnets bästa och risken att barnet kan fara illa vara styrande.

Från forskning och organisationer som BRIS, Barnombudsmannen och Rädda Barnen vet vi att många barn som utsatts eller exponerats för våld lever i stor utsatthet och rädsla till följd av myndigheters beslut, familjerättsliga och andra rättsliga processer som inte resulterat i skydd och stöd, utan tvärtom i en ökad utsatthet.

BUV ser inte att problemet skulle vara att för många barn idag ges plats i skyddat boende utan att behov föreligger, utan tvärtom att våldsutsatta barn idag ges otillräckligt skydd, stöd och delaktighet i beslut med avgörande konsekvenser för deras liv. Promemorians förslag om att på detta sätt höja trösklarna för att få plats på skyddat boende saknar grund och kan väntas leda till att färre både söker och beviljas skydd. Om valet för en våldsutsatt moder står mellan att lämna barn ensamma hos förövaren i de fall hon men inte barnet (eller alla syskon i de fall

hon har flera barn) får placering eller att själv stanna kvar hos honom med barnet kan det antas att hon i många fall väljer att inte söka skydd och därmed blir kvar i en fortsatt våldsutsatthet.

4. Ändring av lagen om stöd till vissa funktionshindrade, gällande utökad ansvar gentemot en person som är placerad i skyddat boende i en kommun till följd av kommunens beslut.

BUV har inget att erinra om förslaget.

5. Ändring i socialtjänstlagen så att skyddade boenden blir tillståndspliktiga på samma sätt som stödboenden och hem för vård och boende. Tillstånd söks hos Inspektionen för vård och omsorg.

BUV tillstyrker förslaget. Dock anser vi att alla skyddade boenden inte behöver ha samma höga säkerhetskrav gällande exempelvis skalskydd och personal på plats dygnet runt. Vad gäller kvalitetskrav är ett rimligt grundkrav att det finns en särskilt ansvarig för barnen på boendet. Vidare att all personal har grundläggande kunskap om partnervåld och mäns våld mot kvinnor och barn. Vår rekommendation är att kraven för tillstånd utformas i nära dialog med de aktörer som driver skyddade boenden idag, inte minst kvinnojourerna som har längst erfarenhet av detta i Sverige.

6. Ändring i offentlighets- och sekretesslagen, om att inskränka meddelarfriheten beträffande beslut om omedelbar placering.

BUV har inget att erinra om förslaget.

7. Ändring i skollagen för att stärka rätten till utbildning i kommunen eller regionen för placerade elever, på motsvarande sätt som för elev som vistas i hem för vård och boende.

BUV tillstyrker förslaget. Fungerande skolgång är en viktig skyddsfaktor för barn i utsatta livssituationer och vi ser allvarligt på att många barn i skyddade boenden inte kan gå i skolan. Vi ser också att barns rätt till förskola behöver stärkas. I vissa skyddade boenden erbjuds förskola, men detta kan utökas. Barns erfarenheter av att bo på skyddade boenden är ett relativt utforskat forskningsområde. Utifrån det vi vet är en sådan vistelse för många en påfrestande upplevelse, även om det innebär ett tillfälligt skydd och möjligheter till visst stöd och återhämtning. Att inte kunna gå i skolan gör situationen på boendet sämre än den skulle behöva vara, för både barn och vuxna på boendet. Utifrån en aktuell rapport av BRIS i samarbete med forskare vid Tema Barn, Linköpings universitet, framkommer i djupintervjuer med barn på skyddade boenden bland annat att de behöver bli sedda och lyssnade på utifrån sin individuella situation, önskar att mamma får hjälp så att hon inte behöver gå tillbaka till förövaren och att de själva ska få fler möjligheter till aktiviteter på boendet.

Linnéa Bruno, lektor

Anna G. Franzén, lektor

Stockholms
universitet

2020-11-03

Yttrande över Remiss "Stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång" (Ds 2020:16).

Psykologiska institutionen är positiv till föreslagna bestämmelsen och anser att åtgärderna kan bidra till att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i s.k. skyddat boende tillsammans med en av vårdnadshavarna. Resultat från bland annat A. Forsells forskning (2016) stödjer vikten av den kontinuerliga individuella bedömningen av barnets perspektiv.

Barnrättsperspektivet innebär i praktiken också ett behov att i lagstiftning möjliggöra en omedelbar placering i skyddat boende. Sammanfattningsvis är institutionen positiv till att insatsen skyddat boende ska regleras, definieras samt att skyddat boende ska vara tillståndspliktigt och omfattas av nya kvalitetskrav.

Genomgående är skälen i remissen väl motiverat vad gäller förslag på ändringar och kompletteringar rörande omedelbar placering. Institutionen har dock synpunkter vad gäller beskrivningen av öppenvårdsinsatser. Innehållet i insatsen skyddat boende är bristfälligt beskrivet och motiverat. En konklusion utifrån aktuell kunskap saknas om hur psykisk ohälsa hos barn kan förebyggas. I SBU:s rekommendationer kan insatser som redan är etablerade lokalt användas i avvaktan på bättre kunskap om effekten av dem följs upp samtidigt. Trappan nämns i remissen som en idag vanlig förekommande öppenvårdsinsats. Det framgår ej i remissen att det idag saknas kontrollerade studier av Trappan och att SBU (2010) i sin systematiska kunskapsöversikt graderar det vetenskapliga underlaget som otillräckligt för bedömning av insatsens effekter. Ett förtydligande vad gäller beskrivning och motivering av innehåll i insatsen skyddat boende rekommenderas.

Referenser:

Forssell, A. (2016). Better safe than sorry? Quantitative and qualitative aspects of child-father relationship after parental separation in cases involving intimate partner violence (PhD dissertation). Örebro University, Örebro.

SBU. Program för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. En systematisk litteraturoversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2010. SBU-rapport nr 202. ISBN 978-91-85413-38-6.

Anna Mautner

Leg psykolog, Leg psykoterapeut

Adjungerad lärare Psykologiska institutionen, Stockholms Universitet

anna.mautner@psychology.su.se

2020-11-17

Juridiska fakultetskansliet

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar gällande Ds 2020:16 – Stärkt barnperspektiv för barn i skyddat boende – förslag till bestämmelser rörande bl.a. omedelbar placering, sekretess och skolgång

Sammanfattning

Fakultetsnämnden ser det som angeläget att stärka rättssäkerheten för barn som placeras i skyddade boenden tillsammans med en vårdnadshavare. Att samhället genom formalisering av beslutsfattande och uppföljning av socialtjänsten samt tillståndsgivning och tillsyn av IVO tar ansvar för insatsen skyddade boenden och barns situation vid sådana placeringar är bra, men medför samtidigt svårigheter och utmaningar. Fakultetsnämnden anser att det finns anledning att kommentera vissa följdproblem och frågor som förslagen väcker vilka bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Kommentarererna görs utifrån ett barnrättsperspektiv, vilket också ska vara den bakomliggande utgångspunkten för utredningen.

Övergripande om risker med formalisering och splittrad reglering

Bakom både betänkandet SOU 2017:112, som förevarande promemoria kompletterar, och denna promemoria finns, som det får tolkas, en strävan efter att insatsen skyddat boende ska formaliseras och regleras på ett tydligare sätt och att ansvaret för barn som lever i skyddade boenden ska klargöras. Det ska understrykas att detta är en lovvärd målsättning. Det finns en hel del positiva aspekter med formaliseringen – inte minst ur ett barnperspektiv – men formaliseringen, till skillnad från den verksamhet som bedrivs av ideella organisationer, gör att krav ställs på handläggning och beslutsfattande som i sig kan uppfattas som riskfyllt för den vårdnadshavare som väljer att flytta till ett skyddat boende med sina barn. Till skillnad från den situation att en vårdnadshavare tar med sina barn till ett skyddat boende som bedrivs ideellt ställs det nu krav på att socialnämnden instämmer i den skyddssökande vårdnadshavarens bedömning av behovet att fly tillsammans med barnen för att de ska få komma till ett skyddat boende. Om den skyddssökande vårdnadshavaren känner en osäkerhet kring socialnämndens bedömning, eller tvivlar på sin förmåga att lämna en trovärdig redogörelse, kan det innebära att hen stannar i en våldsamt relation. Det kan alltså finnas en risk för kontraproduktiva effekter som kan drabba barn genom att en våldsutsatt förälder stannar kvar med barnen i en riskfylld miljö. Om detta är något som tagits i beaktande i utredningen framgår varken av SOU 2017:112 eller förevarande promemoria.

En fråga som förslaget väcker är om avsikten är att barn – dvs. individer under 18 år – bara ska kunna placeras i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare. I förslaget till ny

---

Juridiska fakultetsnämnden

bestämmelse i socialtjänstlagen (6 kap. 1 a §) anges att barn får tas emot i ett sådant boende endast tillsammans med en vuxen vårdnadshavare. Bestämmelsen tycks vara inriktad på barn som lever tillsammans med sina (vuxna) vårdnadshavare, men det bör beaktas att ungdomar som har flyttat hemifrån kan behöva skydd från en våldsam partner eller sambo. Placering i skyddat boende tycks enligt skrivningen även utesluta placering i situationer där en person under 18 år är förälder och vårdnadshavare. Det kan också uppstå situationer där en omsorgsperson som inte är vårdnadshavare, exempelvis en styvförälder, kan behöva skydd från en våldsam partner som är barnets vårdnadshavare och se det som sin omsorgsplikt att ta med barnet/barnen (som hen inte är vårdnadshavare för) till ett skyddat boende. Förvisso belyses denna problematik i SOU 2017:112 där en avvägning har gjorts mot riskerna med att låta en person som inte är barnets vårdnadshavare, exempelvis en styvförälder, fly tillsammans med barnet till ett skyddat boende. Av utredningen framgår även att det skulle vara fråga om relativt få fall där en annan person än barnets vårdnadshavare skulle bli aktuell. Att familjekonstellationer idag kan se olika ut där exempelvis ett styvsyskon och en styvförälder kan utgöra en betydande trygghet för barnet bör vägas in i bedömningen, denna aspekt berörs inte i utredningen. Det kan också uppkomma situationer där en (biologisk) förälder som inte har del i vårdnaden, till exempel en förälder som förlorat vårdnaden i vårdnadstvist där uppgifter om våld inte ansetts vederhäftiga av allmän domstol utan bedömts som umgängessabotage, söker hjälp genom placering i skyddat boende. Vidare bör en eventuell splittring av familjen vägas in, eftersom en sådan kan ha en omfattande påverkan på barnet om det till exempel inte blir placerat tillsammans med sin styvförälder och/eller styvsyskon.

Den formalisering av insatsen skyddat boende som betänkandet och promemorian bygger på förutsätter ett beslut om insatsen enligt socialtjänstlagen för att ett barn tillsammans med en vårdnadshavare ska få komma till ett skyddat boende, till skillnad från ett sådant skyddat boende som bedrivs ideellt och inte kräver ett beslut om insats. De följdändringar som står i fokus i betänkandet och förevarande promemoria kan tyckas vara av enklare slag men de riskerar att utmana grundläggande principer inom barn- och föräldrarätten, vilket i sig kan medföra problem. Det finns också en risk att de ändringar som föreslås leder till splittring och svårtillämpbara regler. Det som föreslås i betänkandet från år 2017 och förevarande promemoria är dels tillägg i 6 kap. 13 a § föräldrabalken, som möjliggör för socialtjänsten att besluta om placering i skyddat boende samt val eller byte av förskole- eller skolenhet med anledning av att barn placeras i sådant boende, och dels ett tillägg till 6 § LVU, för att göra det möjligt att besluta om omedelbar placering i sådana boenden tillsammans med en vårdnadshavare. Dessa nya bestämmelser är tätt sammankopplade och beslut enligt LVU kommer som regel att fattas först, varefter beslut enligt föräldrabalken kommer att fattas. Det är samma frågor som står i fokus – behovet av skydd på grund av våld i hemmet – men rekvisiten, kraven på utredning, tidsfrister m.m. ser i viss mån olika ut. Även för den med juridisk kunskap inom barn- och föräldrarätten ter sig de föreslagna ändringarna komplicerade och i viss mån svåröverblickbara. Beslutsfattandet ska därutöver ske i en kontext där det kan vara svårt att utreda situationen och där fullgoda beslutsunderlag kan vara svåra att inhämta, inte minst gäller detta beslutsfattande i akuta situationer som är den situation som den föreslagna bestämmelsen i 6 b § LVU är tänkt att hantera. Komplexiteten gör det tydligt att det finns behov av metodstöd för både socialtjänst och domstolar som ska fatta beslut i denna typ av ärenden och personal i de skyddade boenden kommer säkerligen också behöva sådant stöd.

Det bakomliggande skälet till att särskilda beslut krävs i denna typ av ärenden är att grunden i barn- och föräldrarätten är att beslut rörande barn ska fattas av vårdnadshavare gemensamt (se 6 kap. 13 § föräldrabalken). Införandet av 6 kap. 13 a § föräldrabalken av att det visat sig att vårdnadshavare i vissa situationer inte samtyckte till insatser för barn. Syftet var att stärka barns rätt, men i viss mån har bestämmelsen stärkt föräldrarätten genom att poängtera att det krävs särskilda beslut för att kringgå en vårdnadshavares motstånd till insatser som den andre vårdnadshavaren och socialtjänsten anser vara behövliga och i linje med barnets bästa. Ett alternativ till detta ”förrättsligande” av föräldrarätten med specifika rättsliga undantag skulle vara att ”luckra upp” kravet på gemensamt beslutsfattande för vårdnadshavare i 6 kap. 13 §. Detta skulle kunna

kompletteras med ett ökat användande av möjligheten för allmän domstol att fatta interimistiska beslut i fråga om vårdnad och domstolens befogenhet skulle även kunna utvidgas till att avse vissa frågor som rör bestämmanderätt om barn.

Ett följdproblem med de ändringar och nya bestämmelser som nu föreslås är att det kan komma att väckas frågor om hur bestämmanderätten gällande barnet under placeringen i skyddat boende ska hanteras. Enligt förslaget ska beslut om placering i skola och förskola kunna fattas av socialnämnden med endast en vårdnadshavares samtycke och i enlighet med den redan nu gällande bestämmelsen i 6 kap. 13 a § föräldrabalken kan sådana beslut även fattas gällande exempelvis psykiatrisk eller psykologisk behandling samt insatser från socialtjänsten. Däremot finns det inte befogenhet att fatta sådana beslut om somatisk vård, vaccinering eller liknande. Inte heller övertar – som det får förstås – socialnämnden bestämmandet över barnet så som för barn som placeras med stöd av LVU i ”vanliga situationer”, dvs. utan vårdnadshavares samtycke. Det kan därmed uppstå behov av att införa fler undantag i 6 kap. 13 a § föräldrabalken, vilket möjligen också talar för den ovan beskrivna generella uppluckringen av huvudregeln och pragmatiska presumtioner om samtycke, utifrån en bedömning av vad som får anses vara förenligt med barnets bästa, snarare än specificering av undantag.

Dessa synpunkter ska ses som ett medskick att det finns risker med formalisering och detaljreglering. Som framgår skulle regleringen enligt förslaget komma att vara splittrad och komplicerad att tillämpa, vilket kan riskera att drabba barn på ett sätt som inte är tänkt.

Frågor om krav på beslutsunderlag

En annan övergripande synpunkt rör svårigheterna att fatta beslut med begränsat beslutsunderlag som kommer att uppstå när det gäller beslut enligt den nya bestämmelsen i 6 b § LVU. Det är generellt problematiskt att skapa en reglering som medger intrång i vårdnadshavares bestämmanderätt på osäker grund. I promemorian anförs att en ”tämmligen hög grad av osäkerhet accepteras”. Om detta betyder att beslut om att placera barn i skyddat boende i praktiken kan fattas enbart baserat på uppgifter från den skyddsökande vårdnadshavare som vill ta med sig barnet framgår inte. I flera skyddade boenden har nog denna inställning varit allmänt vedertagen, ”att man tror på” den individ (oftast kvinnor) som flyr. Det är inte svårt att sympatisera med en sådan inställning. När myndighet ska fatta beslut krävs det dock att besluten vilar på en saklig grund vilket ställer krav på fullgoda beslutsunderlag. Detta har i fråga om beslut enligt 6 kap. 13 a § betonats av Högsta förvaltningsdomstolen i HFD 2015 ref. 5. Lägre krav kan i och för sig ställas på beslut i akuta skeden som är för handen i de situationer som den föreslagna bestämmelsen i 6 b § LVU behandlar, men frågan om vilken grad av osäkerhet som kan accepteras i beslutsunderlaget kommer säkerligen aktualiseras i sådana fall. Detta kan liknas vid situationen som är för handen i interimistiska beslut om vårdnad, boende och umgänge enligt 6 kap. 20 § och som nämnts ovan skulle en samordning och eventuell prioritering av sådana beslut vara att föredra. En annan aspekt som bör lyftas fram är att prövningen av om ett barn behöver placeras i ett skyddat boende med en vårdnadshavare bör vara inriktad på barnets behov. Som stöd för tillämparen av denna bestämmelse bör detta tydliggöras så att det inte i praktiken endast blir en prövning av vårdnadshavarens behov, exempelvis vårdnadshavarens rädsla. En bestämmelse som syftar till att skydda barn måste rimligen beakta tecken som barnet uppvisar, till följd av våld i hemmet, såsom till exempel signaler som tyder på stress, otrygghet, rädsla och barnets specifika behov av skydd.

Barns rätt till delaktighet

Att fokus bör ligga på barns behov hänger tätt samman med barns rätt till delaktighet och krav på att barns upplevelser och vilja ska beaktas som en del i bedömningen av vad som är barns bästa.

Detta, att placeringen ska vara i enlighet med barnets bästa, är också grunden för beslut enligt de föreslagna bestämmelserna i både 6 kap. 13 a § och 6 b § LVU. Vad gäller den senare bestämmelsen ställs enligt förslaget krav på att placeringen inte kan avvaktas med hänsyn till risken för barnets säkerhet och hälsa. För att kunna göra en bedömning av barnets bästa och behov bör i regel barnets egna synpunkter inhämtas, detta eftersom barn alltid har rätt att vara delaktiga i beslut som berör dem. Det gäller alltså även vid beslut i akuta situationer. Några resonemang om hur beslutsfattandet enligt de nya bestämmelserna förhåller sig till detta framgår inte i promemorian. Socialnämnden kan inte förutsätta att barn har samma intresse som den vårdnadshavare som vill att barnet ska placeras i skyddat boende. En svår situation för socialnämnden kan uppstå om barn säger att de inte vill flytta till skyddat boende utan hellre stannar med den andre vårdnadshavaren. Ett annat scenario kan vara att syskon vill olika saker och då måste socialnämnden väga in konsekvenserna av att splittra syskon. I promemorian (se till exempel sid. 99) anges att en individuell bedömning av varje barns behov ska göras, dvs. att man inte kan behandla en syskonskara som en grupp. Samtidigt måste det alltså vägas in hur en splittring av syskon kan påverka barn negativt. Utifrån ett barns perspektiv kan till exempel vetskapen om att ett syskon är kvar hos en förälder som eventuellt varit våldsam vara mycket svår att hantera. Är huvudregeln att syskon inte ska säras på? Detta behandlas varken i betänkandet eller promemorian.

En viktig utgångspunkt i tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna är att barn inte nödvändigtvis har samma intresse som den vårdnadshavare som vill att barnet placeras i skyddat boende. Detta bör även beaktas i fråga om utseende av offentliga biträden. Det bör förordnas ett eget biträde för barnet, dvs. inte samma person som för den skyddsökande vårdnadshavaren. I promemorian anges, se sid. 86, att ett gemensamt biträde ska förordnas om det inte finns motstridiga intressen dem emellan. Här bör alltså presumtionen vara den omvända, att barnet ska ha ett eget biträde, vilket är viktigt för att kunna utröna vilka självständiga intressen barnet faktiskt kan ha. En fråga som bör utredas vidare är om det inte finns skäl att skapa möjligheter att förordna om offentliga biträden för barn även i beslut enligt 6 kap. 13 a § föräldrabalken.

Slutsats

Oaktat de reflektioner som förts fram i detta yttrande bör betonas att strävandet efter att stärka barns rätt när de placeras i skyddade boenden är lovvärt och viktigt. Huvudsynpunkten är dock att de ändringar som föreslås i sig visar behov av ett större genomgripande reformarbete där barn- och föräldrarättslig reglering i såväl föräldrabalken som socialtjänstlagen och LVU ses över.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Pernilla Leviner. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Föredragande har varit kanslichef Catharina Sitte Durling.

Jessika van der Sluijs

Catharina Sitte Durling